PETRI
GVISONII
DOCTORIS MEDICI
Epiſtolica diſſertatio.

DE ANONIMI LIBELLO, (*CIRCA abbreuiatum veræ Medicinæ genus*,) vbi potiſſimum euentilatur Principiorum Chimicorum hypotheſis.

AD CLARISSIMVM ET ELEGANTISSIMVM Virum D. MIGNARDVM, *Doctorem Medicum & in Aquenſi Collegio Aggregatum.*

AVENIONE,
Ex Typographia GEORGII BRAMEREAV, Sanctiſſimi Domini Noſtri, Vrbis & Vniuerſitatis. *Ex Superiorum permiſſu.*
M. DC. LXV.

RVBESCEREM, mi MIGNARDE amicorum optime, si quem non ità pridem nouisti vel sitiorem nouitatis inexplebilem, is ego tibi de repentè viderer tanto lasciuiens otio, vt & Camænas & artem præter spem neglexisse me suspicareris. Crescit medius fidiùs cum annis iuuenilibus amor sapientiæ, & si fauerent mihi Superi frequenti ingeniosorum hominum colloquio, Doctorum librorum lectione, experimentorum fœlici occursu, & libertate meditationis, vtique audires aliquando GVISONIVM tuum furente zelo sibi non pepercisse in studendo. Nec mireris, amabò, accepisse me nunc ibi nihil de hoc libellulo, quamuis sedulò percunctantem, quem tamen Auenioni Typis mandatum primis tuis literis intellexi; quippe etenim nostros apud Medicos & Bibliopolas etiamnum de illo altum silentium: sed è contra est quod mirer, vbi illum aquis-sextiis suppeditasti mihi legendum, te & primas paginas & authoris nomen, vt mihi non innotescerent, abstulisse. Quidquid sit, vt geram tibi morem, qualemcumque veternum meum excutiam, sumpto fritillo tentabo aleam; & roganti quid de illo cogitem, responsionibus meis currente calamo faciam satis.

Quadrifariam venit mihi considerandus hic libellus, 1ᵃᵐ· partem designant principia quibus vniuersam mundi & humani corporis fabricam superstruit, altera horum principiorum secretionem in animali, siue coctiones persequitur, 3ᵃ· Aliquorum morborum pathologiam attingit his fultam principiis, sicut & 4ᵃ· Quæ quorundam si non voluerit omnium, est θεραπεία.

Licet autem huiusmodi apum mella non placeant, absit vt operâ datâ excitare velim aculeos; singulorum enim hominum mentes vnâ casside velle concludere nihil ineprius: quæ dicam, non cum supercilio & vt vellicem dicam, sed in amicitiæ tesse-

ram candidè proponam tibi, cui Titan de meliori luto finxit præcordia.

Video in ipso limine authorem hunc malleos inter & incudes, nonnisi spirantem ignes, & antiquitatis calculo comprobatam Elementorum quadrigam, frustrà reclamante peripato, ἀποδεικτῶς condemnantem: sum aliunde quidem minimè nescius, nec valdè moror, in dies ad ecclypsim declinare effata Aristotelica, & celebriora Europæ Athenæa tralatitiis veterum commentariis sapere dedignata pro summo controuersiarum iudice Stagyritam amplius non venerari in foro Philosophico Siquidem patet omnibus veritas, nondum est occupata; multos priscorum errores sapientior proles tanquam spongia absterſit, & propitia fortaſſe magis pallade (licet vrente inuidia) naturam coluit. Admittit hic tria illa hypostatica Chymistarum principia, Sal, Sulphur, & Mercurium, illisque inædificat (suum illud abbreuiatum veræ Medicinæ genus) excutienda nobis illa sunt tanquam operis basis; culpanda enim illa Epoche; vbi præbetur assensus & non conuincitur. Vnicè deperimus nos γεωμετρικῶτάτην illam Philosophiam, quæ spreta luxurianti nouitate verborum, Mathematica Synthesi vel analysi non rerum corticem sed medullam perspicuè demonstrat.

PRIMA PARS.

Quinque potiſſimùm argumentis breuiter euinco falsam illam fusilis Philosophiæ principiorum Triadem: *Primò*, Cum ea sint omnium corporum principia, in quæ singula corpora resoluuntur (analysis enim est genuinum heterogeneitatis Criterion): multaque corpora sint, vltrò fatentibus post infinita experimenta ipsis chymiæ antistitibus Paracelso, Helmontio, Quercetano quæ Catholica illa duo naturæ dissoluentia ignis & aqua, vel quid quam aliud notum, ad illa tria principia reducere non poſſunt; adamantem intelligo, Talcum Venetum, Selenitidem Moscouiticam, Vitrum, Aurum, Argentum, Osteocollam, Arenam, & alia eiuſcemodi; consequens igitur est in multiplicibus corporibus de sale, Mercurio, & Sulphure non constare, neque proinde illa tria rerum esse prima principia. *Secundò*, Quàm bellè culto Spagyrico varia genera corporum è qualibet familia in quinque partes heterogeneas partimur, & sic augemus principiorum

piorum numerum in officina Vulcani. Sit adinstar omnium facilè inuentu Tartari vexamen chymicum, si enim pulueratum immittatur in retortam ad furnum reuerberij, mox igne leuiori stillabunt in aptatum excipulum insipidæ, flexiles, & congelationis participes particulæ, quas phlegma siue aquam vocamus. Tùm adaucto igne subsequentur sapidæ, volatiles, & naturæ fermentescibilis partes, quas ex apice capitelli striatim decidentes indigitamus spiritum. His proximè incumbunt acriori vulcano vnctuosæ, inflammabiles, & iucundæ dulcedinis, quibus intelligimus oleum; Sulphur dixeris, ne arti fiat iniuria in Technicis nomenclaturis. Vltimò tandem patentibus vndique registris & furentibus flammis albescit coadunatum fixiori compage Tartari Colchotar; quod eductum è retorta, dissolutum in aqua limpida, & per chartam traiectam emporeticam terram friabilem & acerbam relinquet filtri parietibus adhærentem, & Sal siue sicca, Rigida, Sapidaue, & coagulationis facilis substantia, facta leui dissoluentis euaporatione ad arenam, in matula albescet.

Nec locus ingenio est, sensus te iudice vincent.

Similia encheiremata suppeditabũt fuligo, Vitriolum, Nitrum, Sal marinus, Succinum, Buxus, Sãguis animalium, Vrina, Cornu Cerui, & alia non pauca è Mineralibus, Vegetantibus, & Animalibus, quæ quinque esse mixtionis principia, tria liquida, & duo sicca, vel capitosioribus hermeticis euincent. Horum autem naturam & indolem perscrutari, suamque (vt hariolari, nec sine fundamento possumus) cuilibet assignare figuram, huius loci non est. *Tertiò*, Scire momenti erit, an ignis sit genuinum, adæquatum, & vniuersale mixta corpora resoluendi instrumentum & analysta; Anathema artis esset qui de hoc vel leuiter dubitaret, chymici enim Sybillæ folio verius id clamitant; ego autem, nisi me meæ fallant coniecturæ, falsum reor & demonstro. Constat Superius allato priori argumento non pauca esse mixta, quibus dissoluendis ignis impar est; purum enim aurum, & argentum trimestri spatio in vitraria fornace ad fluorem continuum conseruata, vix hoc 1 2^am. sui ponderis partem amittet, illud verò planè nihil: tantùm abest, vt p incipiorum soluatur vnio. Insudaui ego alias pluribus septimanis per sublimationes volatilisando talco veneto, oleum tamen perdidi & operam, atque laboribus

B

exantlatis, minimam dumtaxat in colore obseruare datum est mutationem. Vitrum ex sola salis & terræ in plantæ exustæ cineribus restitantium fusione confectum, cum positum sit ipso auro magis extra labefactationis aleam nobis offert pensitanda duo; alterum, posse ignem bina corpora, vti sunt Sal & Terra, ità arctè colligare, vt ex his fiat mixtum indissolubile; proindeque dare nobis suspicandi ansam, plurima si non omnia, quæ vi ignis in simplicia principia, existimantur diuisa, esse adhuc composita vt fuliginem quæ è ligno combusto separata, in quinque tamen partes heterogeneas per analysim spagyricam rursùs dispescitur: alterumque, non industriam minùs in compingendo esse naturam, quàm ignem, tàmque strictim vnire posse heterogenea corpora, vt fiant ignis spiculis & pistillis vndecumque impervia. Patet & illi, qui vel primoribus labris chymiam delibarit, vulgare Sulphur in vasis clausis per sublimationes sensim volatilisatum, sursum totum efferri in formam siccorum & insipidorum florum, qui tamen si inflammentur in paropside ad apertum aerem, penetrantem emittent fumum, qui sub campana vitrea detentus in acidum illum tandem concrescet liquorem, oleum Sulphuris per campanam vulgò nuncupatum. Ex quo euidens est, igne posse eandem ipsissimam materiam sortiri variorum indolem corporum, neque proinde illam diuidere (adinstar analystæ) in principia hypostatica, sed in nouas potiùs, vt de fuligine iamiam dictum est, digerere contexturas. Fusa simul & mixta inuicem puriora duo metalla faciiè segregat nitri spiritus, quod vel aurifabros consulenti respondebitur ignis vi fieri nequaquam posse: Et vt ille nitri spiritus illibato auro dissoluet argentum, quidni etiam partes aliquas non separabit ignis è mixto cæteris illibatis. Et herclè tantùm abest ignem esse vniuersale dissoluens, vt ex ipsis etiam in arte antesignanis Medicomastix ille helmontius post paracelsum, (penes quos tamen sit fides) liquorem habuisse se glorietur, quem barbaro nomine (vt illis ad fucum & admirationem excitandam solemne est) alkaest vocant, quo carbonem quernum in vitro hermeticè clauso, spatio tridui totum reduxerit tepore balnei in geminos liquores, (ablato menstruo) & situ & colore varios, quibus simul ad arenam destillatis, vitri fundus, vt ait, æque purus apparuerit àc si recens è vi-

trario clibano fuiſſet allatus. Idem proclamat circa metalla, Marcaſſitas, Vitrum, Lapides, Vegetantia, Animalia, & qualiacumque mixta, quorum caput mortuum hoc agente reſoluitur in liquores: an amabò, duo hæc liquida, erunt principia compoſiti, vel illa duo ſicca? patet equidem latiùs hos diſſoluens quàm ignis. Imò ait idem helmontius, (quod notatum velim,) Saxum & Lapides omnes in merum Salem, ſuo Saxo aut Lapidi æquiponderantem reducere ſe poſſe abſque omni prorſus Sulphure, aut Mercurio. *Quartò*, Nec immeritò quæri poteſt, an ea corpora ſiue principia, quæ vi ignis à compoſito ſeparata ſunt, in illo præextiterint eo modo quo abinuicem diſcreta percipiuntur, & celebrem illam æmulentur Anaxagoræ homæomeriam. Ratio dubitandi eſt, quod in Philoſophia Saniori, Materia, quam Geometræ qui nec fallere nec falli poſſunt, triplicis dimenſionis ſubſtantiam deffiniunt, pro ratione magnitudinis, figuræ, motus, quietis, ſituſque partium, Variam ſortita naturam & indolem, in hac Vniuerſitate rerum exerceat hiſtrioniam, & omnigena corpora conſtituat: eiuſmodi etenim variis laruata texturis, diuerſos (nec ibi diſcutiendum tàm nobile Thema, ſed ſupponendum) in neruorum fibrillis polydædali corporis animalis excitat motus, ſenſationes, & cogitationes circa objecta. Vnde ſi compoſita corpora nonniſi vario diſcrepent contextu, à magnitudine, figura, motu, quiete, & artificioſa particularum compage, emergente, rationi non erit abſonum concipere vnam ipſiſſimamque materiæ portionem variis alterationibus & texturis ità poſſe concinnari (gignendis autem illis qualitatibus, quibus principia denominantur, ſufficit vel minima mutatio) vt illis ſenſationibus quas excitat in animali, nomen Olei, phlegmatis, ſpiritus, ſalis, & terræ interdum mereatur. Iuuat ad maiorem explicationem aliquot in hoc argumentum delibare experimenta & imprimis illud helmontij. Poſuerat, inquit, in vaſe terreo 200. ℔. terræ in clibano areſactæ, quam madefecit aqua pluuia, illique implantauit truncum Salicis 5. ℔ ponderantem; ac tandem exacto quinquennio arbor inde prognata 169. ℔. & circiter vncias tres pendebat, etiam non computato foliorum per quatuor Autumnos deciduorum pondere: Vas autem terreum ſola aqua pluuia vel deſtilata (ne obtruderetur πανσπερμία) ſemper

irrigatum est, eratque amplum, terræque ad superficiem defossum; & ne puluis circumuolitans terræ commisceretur, lamina ferrea stamno obducta, multisque peruia foraminibus, vasis labrum tegebat. Exsiccauit iterum tandem terram vasis, eædemque ad duas circiter vncias minùs, repertæ sunt 200. ℔. ex aqua ergò sola surrexerant 164. ℔ lignorum, corticum, & radicum. Idem in peponibus & cucurbitis experiri nemo non potest; obseruaui ego alias cum nobilissimo Boyleo, dum in oxoniensi Anglorum Academia degerem, summitates Menthæ, Pulegij & Melissæ, probè immissas in Vitreas phialas aqua fontana quæ nunquam mutabatur repletas, explicasse se in radices numerosas & luxuriantia folia; & cum in debitam excreuerant pro indole magnitudinem, immittebantur in retortulam, & vrgente igne plegma, Spiritum, Sulphur, Sal & Terram artistæ suppeditabant. Idem & in piscibus probauit vxor Rondeletij; quibus euincitur horum mixtorum constitutionem, germinationem, & incrementum esse aliud nihil quàm puram aquam vi pecularis alicuius fabricæ seminis, plantæque, animalisque porulorum subactam, siue modificatam vario motu, quiete, magnitudine, figura, & situ partium; Argillæ adinstar, quæ à figulo per diuersos adacta modulos, multiplices ipsissima eadem concinnatur in formas; vt & id natura suis aliquo modo nobis subindicat metheoris, nubes enim, pluuia, grando, nix, gelu, glacies, pruina nil nisi modificata pura puta aqua sunt, idque sibi quis faciliùs suadebit, qui in amputatione vitis verno tempore debitè facta ingentem è vulnere aquæ copiam exstillare obseruabit.

Si autem aqua propter peculiarem plantæ & animalis texturam in varias secetur & effingatur partes heterogeneas, quare non poterit illud ipsum ignis præstare? & vt à multis vegetantibus sine vllo additamento vitrum elicit, quod in ipsis præexistisse nemo sanæ mentis dixerit; cur ea corpora, quæ è mixto educit, in illo præextitisse sub his formis tàm obstinatè asseremus, neque dubitabimus ea esse, vt Vitrum, Vulcani cudentis opus? Ad ampliorem Thesis huius dilucidationem excursim attingere lubet petitum è cera Virginea familiare experimentum; illius enim modicum vbi ex apiario educitur alueo sapit mellis dulcedinem, florum redolet fragrantiam, apparet sub suo colore, extenditur

tenditur in suam magnitudinem, sua terminatur figura, durum est àc frigidum, tactûs organum non ferit acriter, & si concutiatur emittit sonum: Interim si experiatur ignem, sapor eius, odorque pereunt, variatur color, magnitudo turgescentiâ ampliatur, figura deperditur, liquescit massa, incalescit, vix tangi potest, & quàmuis concussa non edit sonum. Ita vt quæ mque priùs sub quinque sensiteria cadebant, eadem remanente cera perierint omnia, nouæque prorsus igne genitore prodierint qualitates. Adeò verum est hoc agente corpora tot àc tantis obnoxia esse alterationibus, vt aliquandò ità vniuersim immutentur, vt alia omninò percipiantur à sensibus; & de iis superesse videatur a iod nihil, quàm quod ingenioso Philosopho suaserit Metaphysica meditatio. Fortè idem præstat ignis dum arietat in corpora, atque operantur aliqua instrumenta mechanica quibus in lignum vtimur, illud enim in partes diuidunt magnitudine, figura, scabritie, læuore, aliisque qualitatibus diuersas, vt limæ serræque comminuunt in puluerem, secures & cunei in partes maiores & solidas dissecant, in tenues, latas, longas, àc flexibiles dolabra abradit, circinat in concauo-cylindricas terebra, & sic de aliis. Discrimen verò salis V. G. ab aqua ratione consistentiæ, cæterarumque proprietatum, supra-explicatam illius Architectonicem non damnat, cum ab oui geminatis liquoribus non discrepent minùs pipionis plumæ, nerui, membranæ, tendines, ossa, & reliquæ partes, quas multiplicibus combinationibus congruenter actis, animalis incubantis, vel clibani ad thermometrum graduatus calor ex vitello & albumine efformauit. Ignis æque naturale est agens àc semen; si non omnes, saltem plurimas mixti partes Heterogeneas fortassis suo malleo & incude compingit, quas quis ad errorem credulus in mixto præextitisse arbitratur.

Quintò; Quis, amabò, se mihi exhibebit vadem præter supposita illa crassiora Chymicorum elementa, subtilioris naturæ particulas non inesse mixto, quæ fugaces admodùm per vasorum stillatitiorum poros & iuncturas vtvt sollicitè luto obductas sibi viam extrà faciant ad minimum calorem & inobseruatæ foras elabantur? quis iure non suspicabitur multa esse posse corporum genera, quæ nulli sensuum nostrorum sint obiectum immedia-

tum, vt testantur emanantia illa è magnete corpuscula, effluuia succini, gagatis, aliorumque electricorum corporum euaporationes, quæ mixtum tanquàm partes principes ingrediuntur? quàm ingeniosis (superi) circa res naturales hariolationibus meditari Philosophus potest, & quàm sapienter sentiet qui nullam, vel minimam si aliquam in illis esse asseret apodixim.

Addam mantissæ loco stimulare me scrupulum, quem parit inter eiusdem generis principia clarè obseruata diuersitas. Phlegma Vitrioli valet ad vstiones, non autem phlegma aceti; hoc extrahit è plumbo sacharinam dulcedinem, illud verò non item. Spiritus sanguinis curat epilepsiam, prouocat sudores spiritus vrinæ, cordi opitulatur in agone spiritus fuliginis, deobstruit spiritus Tartari, spiritus Therebinthinæ potens est extrudendæ renum saburræ. Sulphur, seu oleum cinnamomi, seminis Anisi, Caryophillorum, demerguntur aquis; Oleum verò nucis myristicæ supernatat, sicut & rosarum. Quantum discrimen inter sales fixos & volatiles, Salem Tartari & Salem Cornu-Cerui? Primus, Ità fixus est vt violentò igne cum mira colorum varietate fusionem patiatur, alter verò mediocri calore auolet: quantùm etiam inter se discriminantur salia volatilia? Sal Cornu Cerui in excipuli parietibus parallelipipedi figurã æmulatur, Rhombi verò Sal volatile sanguinis humani: Sal fixum Absinthij extenditur in figuram ellypticam, Sal verò cranij humani in exagonam. Quàm varia salia variis conducunt ægritudinibus? Alcali Absinthij laudatur in imbecillitate ventriculi, Euphragiæ in debilitate visûs, Guaiaci ad morbos venereos, succini ad epilepsiam, leuat aluum Sal Tartari, & nostris (quod à nemine adhuc obseruatum intelligo) constat experimentis in trigonas tàm bellè coalescere Crystallos. Idem euincunt variæ notæ testæ probatrices in terra damnata, siue in ossium & lignorum, omni exhausto sale, cineribus. Præterquamquod, liquor ille stillatitius, quem spiritum vocant, mihi suspectus admodùm semper fuit; forsitan enim aliud est nihil, quàm portio phlegmatis sale volatili aculeata; quandoquidem exstillatus supra fixum V. G Tartari Sal quilibet spiritus, fermè totus abibit in aquam insipidam, & ex portione eiusdem spiritûs facta erit aliqualis accessio ad pondus Salis Tartari post destillationem; ita vt in hoc encheiremate succedat se-

cretio duorum horum principiorum spiritum constituentium; quorum alterum fixatur Sale Tartari, alterumque onere suo liberum vi caloris auolat: imò ad arenam vel id ipsum in quibusdam spiritibus sine Tartaro expertus sum. Sicut è contra repetitis cohobationibus plurima salia volatilisantur in spiritum, illumque proximè æmulantur.

Noua non sunt ordinanda systemata, nisi omnia phænomena soluantur.

Allata superiùs per anacæphaleosim repetenti probasse mihi videor. *Primò*, Plurima esse corpora, quæ diuidere in hypostatica tria principia non possit ignis. *Secundò*, Esse mixta non pauca, quæ distinguat in quinque partes Heterogeneas. *Tertiò*, Neque constare ignem esse vniuersalem & adæquatum corporum Analystam. *Quartò*, Nec immeritò dubitari, an eo modo præexstiterint in composito partes heterogeneæ, quo à mixto separatæ ignis ope visuntur. *Quintò*, Mixto inesse posse genus aliquod partium, quæ sint sensiteriis nostris imperscrutabiles; & ex his demum omnibus κτ̀ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν euicisse dubium admodùm si non falsum principiorum systema Chymicum.

Neque profectò moueret me Thrazonica fuliginosorum quorundam mystarum iactantia, qua, sonanti & tinnula voce strepeti nihil non sublime & inauditum garriunt, & ex sua Arcanorum Tripode, Stupenda (si diis placet) de principiis Technoergemata pollicentur. Artis quidem filium me non esse fateor, neque illis summè initiatum mysteriis, Eleusinis, Taciturnioribus, quæ veris adeptis, vt aiunt, sacra sunt: vbi tamen à scutica recessi hypodidascali, aliqualem huic studio nec sine voluptate nauaui operam, & inde (quæ mea est emporia) cum Feureis, Chauueautiis, Barletis, VVillisiis, Marcassuis, Dygbæis, Boyleis, Glauberis, Schroderis, pluribusque aliis ætatis nostræ Chymicis primoribus familiariter contulisse glorior; sed sanctè affirmo ab illis audiuisse, vel præstitum vidisse nihil, quod vulgarem Spagyricorum principiorum hypothesim potuerit apertè demonstrasse.

SECVNDA PARS.

Diruto hoc fundamento corruit reliqua tota machina, nec enim (nisi vt promissa procederent) attingenda videretur eorum

in animali ſecretio principiorum, quæ nulla eſſe oſtenſum eſt. Idem timeo ne authori eueniat quod Ixioni, qui cum Iunonis potentiæ Deæ loco, cuius ſibi concubitum animo deſignarat, cum euanida nube rem habuiſſet, Centauros progenuiſſe fertur & Chymæras.

Varias in hac altera parte coctiones perſequitur, vbi, *Primò*, Coctionem deffinit puri ab impuro ſeparationem. *Secundò*, Quatuor eſſe aſſerit in animali coctiones, ſeparationem Sulphuris à Sale & Mercurio in ſtomacho, excretionem Mercurij à Sale in hepate, Salis ſegregationem in renibus, & in ſingulis partibus Tartari ſequeſtrationem. *Tertiò*, Coctionum harum inſtrumentum eſſe Archeum, corporis coquum, & naturæ laboratorem Spagyricum.

Ad *Primum* non bene deffinita videtur eſſe coctio per ſeparationem puri ab impuro, cum, ne altiùs in caſſum Philoſophemur, in ipſa elixatione & aſſatione de contrario conſtet in culina; inibi enim omnia confuſa manent, nulla ſeparatio, nec vllum vas excretorium. Aptiùs coctionem in animali dicerem eſſe digeſtionem aut fermentationem, qua alimentorum heterogeneæ particulæ ſoluto mixtionis vinculo in nouas ſubiguntur moleculas, ſiue in alia materiæ ſchemata animali nutricando idonea: impuri veró ſeparationem & excretionem famulari diſtributioni coctorum alimentorum. Ad *Secundum*, Principiorum triade euincitur (argumento vt aiunt ad hominem) non eſſe niſi triplicem in animali coctionem, ſiue trium principiorum ab inuicem ſeparationem. Prætereà ſi puri ab impuro ſeparatio foret coctionis characteriſmus, vtique plures eſſent quàm quas retulit in animali coctiones: non tantùm enim peractâ chylificatione craſſiores alimentorum portiúnculæ, quas recrementa vocamus, motu periſtaltico per interanea foras eliduntur, dum puriores mobilioreſque ſubeunt hûc hiantia lactearum venarum oſtiola: non tantum ad renum parenchymata delatus per arterias emulgentes vrinoſus liquor ſtillatim depluit in fornicatam eorum peluim per papillares nouem caruncula totidem aptatas tubulis, quibus patet alueus ad vritides angiportus: non tantùm inquam ex arteriolis per corporis habitum ſeparatur in modum vaporis ſeroſior ſanguinis pars; Verùm etiam ex inſertis ventriculi inteſtinorumque

ſtinorumque tunicis,arteriæ cæliacæ & meſentericæ ramulis percolatur phlegma tàm acidum quàm inſipidum, quo tanquam periſtromate albeſcunt eorum parietes & molleſcunt. Felleus humor ad iecinoris parenchyma per pórtas & bilarias arteriolas pedetentim tranſportatus elutriatur partim in porum bilarium, partim in cyſtidem felleam, vnde per choledocum emungitur dodecadactylon inter & ieiunum; quò vel ſaltem non procul exonerat ſeſe ſeroſa ſua illuuie (1 ctearum & arteriæ cæliacæ recremento) virſungicus pancreatis canalis: filtratum per cordis carnes & arterias coronarias ſerum ſeſe diffundit in pericardium: per ductus ſaliuales è glandulis maxillaribus & parotidibus excernitur in os ſaliualis liquor: per membranam anteriorem & poſteriorem pituitariam ſub oſſe ſphænoideo, perque alia è ſeptem oris ſcaturiginibus colatoria, quot & quam varij filtrantur & ſeparantur humores; taceo auriumque, oculorumque & diſperſarum per vniuerſum animalis corpus glandularum excretiones, quibus omnibus non modicum fieret incrementum numero coctionum. *Tertiò*, Ex allata deffinitione non coqueret ſtomachus qui nihil excernit, ſed coqui vices potiùs ſubirent inteſtina. Vltrà quod nec admodùm naſutus videatur hic author in Anatomicis, qui chylum per venas meſaraicas ad hepar, vt euadat in ſanguinem, defferri in fide maiorum credat; oppidò certiſſimum eſt illam chyli tranfretationem ex inteſtinis per aſellianas Meſaræi lactes, thoracicoſque Pecqueti ductus geminâ fieri ſcaturigine ad ſubclauios ramos paulò infra iugulares venas, axillariumque cataractas, & exinde per aſcendentis cauæ truncum in dextrum cordis thalamum exundare. Itemque hematoſeos officinam non eſſe iecur vel vnicum illud declarat experimentum, quo in prima animalis formatione hepar eſt delineatum inter vltimas internarum partium, nec oculis deprehenditur niſi vbi iam corpus turgeſcentibus fluente ſanguine tubulis, eiuſque purpuriſſo longè antea rigatum & ſolidatum eſt, vt non ſemel familiaribus meis demonſtraſſe pluribus extiſpiciis mihi contigit. *Quartò*, Omnigenorum principiorum particulæ obſeruantur in qualibet coctione & in quibuſcumque excrementis, igitur per coctiones non ſuccedit illa principiorum ſeparatio. *Quintò*, Inter litandum genio anatomico animalium hecatombis, eorum fella

propriis etiam inclusa vesiculis in lapillulos siue salem fixum concrescere non infrequenter obseruare eueniet: ex quo succos amarulentos & animalium fella de natura salis non parum participare concludere eò magis est, quod ex Absinthio, centaureo minore (fel terræ vocant Botanici) similibusque aliis amaris simplicibus ingentem salis copiam facta incineratione educimus. Imò inde fortassis est, quod tanta lanionum cura vt incorruptum & cum genuino suo colore aliquandiù seruetur hepar, neque felleus emungatur humor è cystide, neque extrahatur è parenchymate vesicula; è contra verò fracescit mox & putrescit, si cum bile sua nucleus euellatur: proprium etenim salis est carnibus aliquam sine corruptione conciliare perennitatem; felque propterea meritò inaugurabitur hepatis balsamum. Quidni etiam subodoretur aliquis (hæsitanter tamen ibi loquor) bilem succedaneas ideò clysmatis agentem vices, quod (vti accidit è Sale Tartari & marino leuantibus aluum) illa sale suo sollicitet motum intestinorum peristalticum, quo coaceruata in eorum mæandris alimentorum magmata foras extrudantur? Vnde, ni fallor, apertè contra deffinitionem allatam euincitur, non in renibus tantùm sed & alibi fieri salis excretionem. Ad tertium, coctionum, nutritionis, vitæ, & mortis instrumentum esse Archeum, siue naturæ proto-præsidem qui vnicuique cùm microcosmi tùm megalocosmi parti ius suum reddat, profectò Pithia vate, aut Carmenta obscurius mihi canere est. Fragilis & laboriosa mortalitas in naturæ secreta rarò peruadit, adeòque miracula putat illa, quorum rationes causasque ignorat; & cum veritatem occupare non potest, ad commenta recurrit: In physiologiæ scenam inducere archeum, Tragicum agere est, qui cum explicare argumenti exitum non valeat, Deos aduocat in Theatrum vt soluant nodum fabulæ; & ità si fide careat, admirationem saltem implet.

Nec Deus intersit, nisi dignus vindice nodus
Inciderit.

Veræ Philosophiæ primus est ille canon, nulli credendum propositioni naturali, quam clarè & distinctè non perceperit intellectus: Nemini autem in mentem veniet decantata pridem à pluribus chymicis fabula illa de archeo, nisi cui non suppetet in

explicandis rerum phænomenis æqua naturæ, eiusque ordinis cognitio (cuius vis atque maiestas in omnibus momentis fide caret) vel ipse τὰ πάνθα Deus. Absit hercle vt Thesim illam excutiam, quam æquè falsam sine argumentationibus, vt fusè alibi possem, prætereo; ac author veram sine probatione, suo more obtrudit: in confutandis enim huiusmodi figmentis pretiosissimo tempori vel tantillum detrahere esset religio, & euentilare fabulas non Philosophum saperet sed Poetam.

In hac assertione archei versatur difficultatis cardo circa coctionis instrumentum, illud autem fermentum esse paucis euinco; Ructus acidus in eupepsia, eiusque priuatio in apepsia subesse innuunt in stomacho fermentum aliquod acidum, ratione cuius elaboretur prima coctio: vt enim oleum Sulphuris limaturæ chalybis inspersum, sulphureum statim & fætidum eleuat odorem; sic ratione inuersa, quia Medicamenta chalybeata ore deglutita nidorem excitant in gula sulphureum, non secùs àc si oua cocta ad duritiem fuissent comesta; inde est quod acidum in ventriculo nidulans fermentum ferrum corrodere, & hunc eleuare nidorem auguremur. Implantatum autem stomacho fermentum aliud est nihil quàm chyli confecti quoddam residuum, quod eius plicis adhærescit, ibidemque acescens fermenti naturam induit; vt accidit in panificio & cereuisia, pro quibus conficiendis asseruatur portio massæ frumentaceæ fermentatæ & ad acorem seruatæ, floresque iam confectæ cereuisiæ. Idem esto dictum de cordis fermento, cuius occursu sanguis impetuosè efferuescit, iuxtà àc cum voluptate visitur in encheiremate tartari vitriolati, martis adstringentis, Bezoardici mineralis, vel in affusione salis armeniaci ad aquam stygiam; Idem de particulis genitalium, aliarumque Partium, fermentatiuis nemo non potest concludere sine archeo.

Vt autem ars varia excogitauit cribrorum, setaceorum, filtrorumque genera ad excernenda diuersæ magnitudinis & figuræ grana atque corpuscula, ità & solers natura omnigena compinxit tenuia in animali colatoria, per quæ è sanguine (multiplicium corporum seminario) foras aliqua detruderentur, aliis intùs præ contextura necessariò restitantibus. Sic renum parenchyma subit serum, ratione figuræ suarum particularum, illorum

aptatarum porulis, quos adire non potest sanguis alterius fabricæ: sic cystidos & pori fellei ostiola bilis ingreditur, per quæ non patet aditus sanguini. Nec ad has excretiones magìs sollicitè aduocandus est in subsidium archeus, quàm ad diuersorum granorum separationes quæ per cribra variis donata foraminibus accidunt, vel ad separationem aquæ dulcis à sale in aqua marina trans arenæ cylindrum exstillantis. Scio per implantata ex hypothesi his parenchymatis fermenta præcipitantia rem quoque facilè posse explicari, vti euenit lacti mediante acido, & soluto sulphuri antimonij mediante aceto; sed hæc omnia aliter atque excursim velle persequi, ratiocinationum esset nunquam satis.

TERTIA PARS.

Physiologicis innituntur pathologica, susque deque euersis rerum & corporis animalis præsuppositis principiis non potest nisi proprio pondere collabascere his superstructa morborum ratiocinatio! huic ergò tandem dissertationi meæ colophonem libenter imponerem, Vir Clarissime, nisi significare tibi vellem aliquot animaduersionibus totum libellulum percurrisse me, vt imperasti.

Sibi potissimùm duo vindicat hæc pars, alterum, Archei exorbitantis vel defficientis ope coctiones labefactari, ex quibus morborum ilias; alterumque, vi sua magnetica quamque corporis partem pro indole sua & genio sibi attrahere & disponere alimentum, ex eoque purum ab impuro separare per coquentem Archeum.

Ad primum hìc profectò hærere mihi penitùs aquam ingenuè fateor, & quamuis terna geniculatione votum facerem vel Hermeti, vel Æsculapio, nullam aliam efformare mihi posse præsumerem ideam ex grandioribus illis & inauditis (Archei exorbitantis vel defficientis) verbis quàm sibi quis effingeret ex istis (defficientis vel exorbitantis Pallados): neque verendum ratione minùs neruea ne præassentur alimenta in stomacho ex Archeo exorbitante, quàm ne accedantur in cerebro spiritus animales ex exorbitante Pallade. Sic error errorem ducit; Verba pura puta hæc sunt, quæ significant nihil: luditur aliquandò sub verborum sesquipedalium ambagibus, vt elegantiùs eludatur insolubilis difficultas. Atramento aquam inficit quæ nimiùm fuerat

audax

audax sepia, vt ab expansis piscatoris inuigilantis retibus sese cautè expediat.

Ad alterum. Qui qualitates magneticas impugnat, non est amicus Cæsaris; (*Impudentis, inquit I. Cæsar Scaliger, hominis est occultas negare qualitates, & reuera si magnetismum tollis & παφυκότως agentia, Medicinam Cnidiam facis, præsidiorum ieiunitate languentem.*) Impudentis siquidem hominis est multa esse negare, quæ imperscrutabilia & occulta sint humano ingenio; at occultis qualitatibus resoluere velle difficultates & suam his verbis argutè velare inscitiam (pace Cæsaris dixerim) impudentissimi est. Quis, amabò, arguerit in magnetismum, nisi qui non viderit vnquam magnetem? Nec tamen inde occulta qualitas est virtus illa magnetica; sex enim & triginta experimentis ità perspicuè illius naturam demonstrare possum secundum mechanicæ leges, vt æque facilè & æque apertè intelligatur, àc in auphtomate horologico regulatus rotarum, æquilibrij, & indicis motus: imò quod sapiet paradoxon, clarius & intellectu facilius videtur esse mihi nihil in Physicis quàm virtus magnetica; in qua nihilominus cum nulla sit attractio, opinio magnetismi nullo prorsùs modo conducit explicandæ animalis nutritioni. Illius autem æconomia facilè comprehendi potest absque tot ambagibus, si supponatur sanguis, vt reapse est, omnigenarum particularum seminarium; & ex circulationis legibus singulas corporis partes suis fluctibus alluere: arteriæ siquidem in qualibet diastole suos dilatant porulos, per quos exilit datâ portâ modicùm sanguinis, tanquàm per riuulos secundum filamenta membrorum quibus contexitur animal; in systole verò iidem pori constriguntur, & extrauasatus ille sanguis grumescit, quo perficitur nutritio. Varia autem illa est, tùm ratione cursûs sanguinis ad certa loca collimantis, tùm ratione diuersæ magnitudinis & figuræ, sanguinis particulis patet & non aliis aditus.

QVARTA PARS.

In Therapeiam collimat tandem nostra vltima velitatio, quam ille Machaon fœlici Medicinæ apolline absoluit vnicâ perigraphe. (Arcanum, ait, ad Maiorem Dei Gloriam & ad singulorum vtilitatem charitatiuè trado. ℞. Salis hermetici vncias duas, acidi tartari vncias tres, cristalli calcinati vnciam vnam cum dimidia,

tartari vitriolati drachmam vnam, santali rubri drachmam vnam cum dimidia, spiritûs vitrioli quantum satis &c. Fiat puluis. In iusculo bubulo aut gallinaceo sumi debet, quo facto fata & natura ipsa viam inuenient qua eiiciant.)

Plerique Pyrotechnici (longè absit, vt de hoc authore id cogitem) sub nomine Iehouæ preciosiùs suas merces vendunt; religio prætexitur, aurum quæritur: ità & sæpè cum rebus humanis tàm malè geritur, vt qui Curios simulant, non infrequenter viuant Bacchanalia. *Arcanum orbi tradit.* Apage rhabarbaricos & triobolares Medicos, Catonianam & Hypocraticam Medicinam? Nihil impræsentiarum circa ægros decernatur, quod non sapiat Hermetem, Magisterium, & Elixirem? Tria potissimùm in hac præscriptione notanda iudico; *Primò*, Vbi se coram explicuit author ad Maiorem Dei Gloriam & proximi affectum velle se aduersus Arthritides, crudeles aculeati sale volatili feri facturas, nescio annon aduersus ad vnum omnes morbos, strenuum & panchrestum reuelare nobis & posteris medicamentum, tùm præscribit sal hermeticum, hoc est, si non illi, saltem nobis sal incognitum: quis non videt ibi desiderari bonam fidem? Præterquamquod morborum ille grauissimus cum luserit hactenùs Coam & Mauritanam manum, verendum profectò est ne sit quoque lusurus Germanicam. *Secundò*, Si sit ibi hariolandi locus, sal illud esse poterit Armeniacum Philosophorum, panacæa, clyssus, siue, vt aiunt Artistæ, Balzamica, Perfecta, Fusilis, & Catholica Medicina; vbi reiectis inertibus & passiuis elementis fit dumtaxat actiuorum vnio & vbi fixum ex volatilis præponderantis internodio volatilisatur. An sic vniuersim loquendo soluerimus nodum, authori diiudicandum relinquimus: quidquid sit, si succedat nobile aliquod medicamentum, esse debet de genere volatili, vt & ad sanguinem & ad affectas remotissimas corporis partes extra vasa penetret. Verùm huic effectui sese mox opponunt propter fixitatem præscripta reliqua medicamenta; cum enim ex præponderante volatili fixum euadit in volatile, ità ex præponderante fixo volatile euasurum erit in fixum. Dein cui, amabò, vsui nisi ad polipharmaciam in tanta aperientium imò & defurentium Medicamentorum dosi inseruire poterit modicum santali rubri, cæteroquin inertis & inter album &

citrinum reliqua santala magis refrigerantis ac adstringentis? *Tertiò*, Vbi spiritus vitrioli guttatim depluit in liquorem tartari per deliquium soluti in cella vinaria fit extemporanea ebullitio, & tàm arctè duo illa salia maritantur, vt ad vasis imum præcipitentur in albissimum coagulum, quod, peracta leui supernatantis liquoris euaporatione, tartarum vitriolatum nuncupamus. In hac medicatione author bis præscribit idem medicamentum, tartarum enim adhibet vitriolatum, & posteà acidum tartari cum vitrioli spiritu, quæ nihil item aliud sunt quàm tartarum vitriolatum. Ne plura aduertam, exhibet hunc puluerem ad libitum in iùsculo bubulo aut gallinaceo, primum est crassum & obstruens, alterum verò aperiens & detergens: quo autem modo hæc concilientur, omninò me latet? dato puluere, (persequitur,) fata & natura viam inuenient qua eiicianr; ità ratiocinari, medicamenti sui vires & clauam parùm intellexisse videri est.

Has qualescumque animaduersiones meas ad puluinaria tua tandem depono Vir Humanissime; maiora debebam equidem, sed maiora in hoc argumentum dare pro breuitate temporis nec potui, nec volui, vt aptato statim calamo rescriberem imperanti: tibi enim vni locutus sum & non multis, quippe satis magnum alter alteri theatrum sumus. Spirantem altiùs hunc authorem incerta fermè omnia & inter se non bene cohærentia subnotasse mihi satis sit, tutumque & extra teli iactum sub Vulcani præsidio se existimantem, veluti de altiori scena, vulgari incassum allatrasse Medicinæ, nec maiori quidem cum successu veteres abrogare voluisse leges salutis. Hermeti proptereà non valedico, vt solo adhæream Hippocrati, vtrumque colo ex animo: iuuat ἰατροφιλὸν ambabus manibus esse armatum, & vbi certaminis vrget necessitas (quæ prudentia eius esse debet) vel ista vel altera, cæsim vel punctim ingeniosè pro magnitudine periculi dimicandum. Sic bellè cedunt omnia clarissimis & nusquam non deprædicandis Doctoribus, Domino Ioachimo le Vieux, Domino Henrico de Felix, Domino Leonardo de Fordoisson, aliisque non paucis, quos seniores in arte Viros & Atalantes, Emeritosque sub vtraque Pallade veneratur Auenio: Neque proinde in tantos àc summates ciuitatis huius Medicos cusam istam magnam partem fabam esse velim existimes, quos in chymia versatos esse

neminem latet. Chymiatris equidem multa debet ſanctior & purior Medicina ſed non omnia, & erunt ſemper non pauca (nimiùm infauſto fortaſſis omine) quæ ad longos annos ab illis deſiderabit.

Interim differentium inter ſe reprehenſiones non ſunt vituperandæ, vbi abſunt ſales illi acerrimi, ſycophantiæ & illa ſermonis amarulentia; illos (ità me amet Dieſpiter) è qualibuſcùmque his quiſquiliis meis abdicare volui, & prorsùs abdicaſſe puto: nihil enim grauius mihi cordi eſſet, quàm ſi de me quis ſentiret aliter. Anonimo quidem obſtiti in ſcrutinio veritatis, nec illaudabiles tamen eius etiam irritos iudico conatus; lauda tu & meos (Vir Doctiſſime) etiamſi iudicaueris irritos? Vale & me ama? Auenioni datum pridie idus Februarij anni ab aera Chriſtiana CIↃ. IↃC. LXV.